

kend methodisme'.⁶⁴ B. Wielenga voorzag dat het methodisme zou uitlopen op deïsme en dualisme, omdat hij er het onderscheid tussen Gods geopenbaarde en zijn verborgen wil niet terugvond. A. Kuypers, zelf de man van 'helen en halven', zei dat de class-indelingen scheiding hebben gemaakt 'tusschen bondgenooten die het echt en bondgenooten die het slechts in schijn zijn'; niet het 'menschenoordeel maar het oordeel Gods in de ziele moet hier het echte beveiligen en het valsche uitdrijven'.⁶⁵

Genoemde B. Wielenga sprak op het gereformeerde evangelisatiecongres van 8 en 9 april 1913 en waarschuwde voor de methodistische ontaarding in onjuist pessimisme en onjuist optimisme. Op hetzelfde congres betoogde J. Mulder dat de Bijbel- en tractaatverspreiding niet van methodistische, maar van gereformeerde oorsprong is. Kuypers zelf was een te goed theoloog en historicus om niet de gereformeerde kern binnen het methodisme te onderkennen, maar uiteindelijk beoordeelde ook hij het als 'te weinig uit den sappigen wortel van onze rijke Gereformeerde belijdenis opgebloeid om ons, Calvinisten, die soort lectuur te bieden, waar ons hart om riep'.⁶⁶ In zijn *Tractaat* behandelde hij de methodistische tegenover de gereformeerde kerkbeschouwing en maakte duidelijk dat voor hem de kerk veel minder bijzaak was dan voor Wesley, of eigenlijk voor spritualisme, methodisme en anabaptisme, zoals hij ze in één adem noemde.⁶⁷

De beschuldigingen binnen het neo-calvinisme zijn te veelvuldig en, bij alle nuancering, te uniform om ze als toevallig af te doen. Bewust is een tegenstelling gestipuleerd. Aanvankelijk hebben enkelen nog geprobeerd een brug te slaan: Isaäc Esser en Gualtherus Doedes.⁶⁸ Maar bij de nadering van de Doleantie en zeker daarna heeft Kuypers de antithese geradicaliseerd.

Een samenvatting van de scala verwijten werd in 1903 opgesteld door J.D. du Toit in zijn dissertatie, verdedigd aan de Vrije Universiteit.⁶⁹

64. Het gebeurde tijdens de Derde Voorloopige Synode van de 'Nederduitsche Gereformeerde Kerken' in 1891. Zie de *Acta*, Amsterdam, 1891, 76 (herdruk 1985; 402).

65. A. Kuypers, *Uit het woord*, Tweede serie, tweede bundel, Amsterdam, 1885, 355v. Vgl. E. Smilde, *Een eeuw van strijd over verbond en doop*, Kampen, 1946, 109v., over Kuypers afkeer van het methodisme inzake de leerstukken van verbond en doop.

66. A. Kuypers, *In de schaduw des doops*, Amsterdam, 1893, Inleiding, VI.

67. A. Kuypers, *Tractaat van de Reformatie der kerken*, Amsterdam, 1883, § 13-17, 38-40.

68. Zij konden aansluiten bij Kuypers enthousiasme voor de Brighton-beweging omstreeks 1875, 1876, die hem toen voor een synthese tussen calvinisme en methodisme deed pleiten (vgl. A.J. Rasker, *De N.H. Kerk na 1795*, Kampen, 1974, 178). W.F.A. Winckel oppert de mogelijkheid dat de ongelukkige gang van zaken met Pearsall Smith Kuypers ertoe bracht de harmonisatie-pogingen tussen methodisme en calvinisme op te geven (*Leven en arbeid van Dr. A. Kuypers*, Amsterdam, 1917, 67).

69. J.D. du Toit, *Het methodisme*, Amsterdam, 1903.